

แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
Guidelines for Education Management Development of Phrapariyattidhamma
Schools in General Education Division

ศุภกวีวัฒน์ แก้วอินทร์*

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนมาภูมิ**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคี โพธิ์สิงห์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 25 คน และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 280 คน ขั้นตอนที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วิเคราะห์เนื้อหาจากขั้นตอนที่ 1 และจากการสรุป จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการวิเคราะห์เทคนิค Swos และ สรุปการวิจัยโดยใช้เทคนิค Swos Matrix แล้วจัดทำแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขั้นตอนที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยมีผู้เชี่ยวชาญที่ประสบการณ์และมีความรู้ จำนวน 24 คนเป็นผู้ประเมินความเหมาะสมแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ถูกต้องสมบูรณ์สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2553)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านโครงสร้างองค์การยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีและมีโครงสร้างการบริหารงานที่ไม่สอดคล้องทันต่อสถานการณ์ยุคโลกาภิวัตน์ขาดการอำนวยความสะดวกต่อการบริหารงานไม่มีระเบียบแบบแผนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ด้านบุคลากรส่วนใหญ่มีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในสภาพสังคมปัจจุบัน ขาดความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ เนื่องจากยังไม่ได้รับการบรรจุเป็นพนักงานของรัฐที่มั่นคงและที่สำคัญบุคลากรสอนไม่ตรงกับสายวิชาชีพของตนเอง ด้านเทคโนโลยีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นส่วนมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการจึงทำให้งานในระบบเทคโนโลยียังไม่ดีเทียบกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านระบบไอทีในการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนอย่างมีระบบ และด้านวัฒนธรรมองค์กรนั้นวัฒนธรรมยังไม่มีการรณรงค์และส่งเสริมคนเก่ง คนดีมีคุณธรรมให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคม ยังขาดระบบการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ขาดการอบรมให้เรียนรู้เกี่ยวกับการเสียสละและการปลูกจิตอาสาพัฒนา
2. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้านโครงสร้างองค์การมีปัญหการบริหารจัดการที่มีศักยภาพไม่ทันต่อยุคสมัยใหม่ เป็นโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการที่เป็น

คำสำคัญ : การพัฒนาการจัดการศึกษา

* รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*** กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

องค์กรแห่งความเข้มแข็งสู่ความเป็นเลิศ ด้านบุคลากรมีปัญหาคาดการณ์มองไกลมีการเปลี่ยนบุคลากรบ่อยเนื่องจากมีการลาออกเพื่อไปทำงานในหน่วยงานที่มีความมั่นคงและมีรายได้สูงกว่า ด้านเทคโนโลยีมีปัญหาคาดการณ์ขาดความเชี่ยวชาญทักษะในการสอน เพราะขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและมีงบประมาณน้อยในด้านการพัฒนาระบบไอที ด้านวัฒนธรรมองค์การขาดการส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมที่เหมาะสม ควรมีการปรับทัศนคติให้เหมาะสมตามกาลสมัยที่สมควร

สรุปแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารราชการ ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนระดับโครงสร้างของผู้บริหารระดับสูง เพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งระบบทั่วประเทศ มีการประสานความร่วมมือและแนวทางการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อความ เป็นเอกภาพและเป็นการพัฒนาเครือข่ายที่ยั่งยืนและมั่นคง ผู้จัดการ /เจ้าอาวาสวัด ควรตระหนักถึง ความรับผิดชอบ ในการให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ในปกครองของตน อันเป็นการสืบทอด และจารึกไว้ซึ่งพระ ศาสนา ควรเสนอเพิ่มงบประมาณในส่วนสื่อเทคโนโลยีให้ทันสมัยต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ เรียนการสอนของสถานศึกษา

2. ด้านการบริหารงบประมาณ ภาครัฐควรมีการจัดงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการในการจัด กิจกรรมด้านการเรียนการสอน เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่ดี โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดสรร งบประมาณ สนับสนุน ส่งเสริมครู ในการอบรมเทคนิคใหม่ทันสมัยต่อการจัดการเรียนการสอนและสนับสนุน ทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร ที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการครองสมณเพศและเรียนเก่ง

3. ด้านการบริหารบุคคล ภาครัฐควรมีการบรรจุตำแหน่งครูให้แก่บุคลากรทางการศึกษาทางโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และความเจริญก้าวหน้าในอาชีพพร้อมทั้งได้รับสวัสดิการ ต่างๆ เหมือนหน่วยงานอื่นๆ ควรบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ธุรการ วัสดุอื่นๆ มาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว และเป็นลดภาระครู และเป็นเหตุให้ครูมีเวลาเต็มที่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจัดสรรครูที่มีวุฒิตรงกับสาขาของวิชาที่ทำหน้าที่สอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้เกิดประโยชน์ยั่งยืนแก่ผู้เรียน มีงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่สนับสนุน และอำนวยความสะดวก ในด้านการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแสดงผล ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบริบทต่อสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ให้มีบรรยากาศที่ดี เอื้อต่อการ เรียนรู้ อย่างมีคุณภาพและตระหนักด้านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ ทุกรูปแบบ เพื่อให้ชุมชน เอกชน ภาครัฐ ได้ทราบถึงแนวนโยบาย และผลงานและด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ABSTRAT

This research was the study of education management of Phrapariyattidhamma schools in *General Education Division* under the following objectives: (1) to study current conditions and problems of education management of Phrapariyattidhamma schools in General Education Division, and (2) to provide the guidelines for education management development of Phrapariyattidhamma schools in *General Education Division*.

The research process was divided into three phrases: the research objective at the first phrase was to survey fundamental data from related research documents, to conduct in-depth interviews with twenty-five

persons involved with nationwide Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division and to collect quantitative data from related 280 persons. The research objective at the second phrase was to develop the guidelines for education management development of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division by analyzing the data collected at the first phrase, Swos and Swos Matrix including the data after the conclusion of the outstanding points, the points to be developed and the guidelines to be improved, and creating the guidelines for education management development of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division. The research objective at the third phrase was to assess appropriation of the guidelines by 24 experienced and qualified experts. They were credited to assess the guidelines for education management development of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division appropriate and perfect to be implemented under the criteria defined by BonhamSrisa-ard. (2553: 10)

The research findings were as follows:

1. The current conditions on education management of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division were found that, in terms of the organizational structure, the good management system was not found available and the administration structure was not found in accordance with current situations in globalization. It was also found without the administration convenience and the administrative practice suitable for development efficiency. In terms of the personnel, most of them were found not to make both ends meet in current situations and they were found without stability in their lives and progress in their occupations because they were not posted as state officials. Importantly, teachers were found not to teach in line with their teaching profession. In terms of technology, most of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division were found to have the insufficient budget for administration; therefore, the technological system was not so up-to-date as other institutions' systems, and IT personnel were found not available. As well, in terms of the organizational culture, the promotion of good and well-behaved personnel, the system of good conscience cultivation on social responsibility and the training on sacrifice and volunteering development were not found available.

2. The problems on education management of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division were found that, in terms of the organizational structure, the efficiency of education management was found not to accord with situations in the modern age and the school's structure was found unsuitable for administration of excellent organization. In terms of personnel, the problem of brain drain or human capital flight was frequently found available because some personnel resigned for seeking new stable jobs with higher earnings. In terms of technology, IT personnel were found without teaching skills because of lack of specific expertise and a low budget for IT system development. In terms of the organizational culture, it was found not to be promoted properly and the attitude towards the organizational culture should be improved proper in time.

The conclusions of the guidelines for Education Management Development of Phrapariyattidhamma schools in *General Education* Division in four aspects were as follows:

1. In terms of the academic administration, the policies should be distinctly set as the nationwide identical system at the structure of high-ranking executives. The co-operation and participation of all the parts should be operated for the unity and the development of sustainable and stable networks. The abbots as the

temple managers should recognize responsibilities for supporting monks and novices under their own government on education. Such responsibilities for the abbots were regarded as inheritance and inscription of Buddhism. Besides, an increase of a budget for the up-to-date technology should be proposed to improve efficiency of the school's learning and teaching.

2. In terms of the budget administration, the state budget should be allotted more enough to meet the demand of learning activities under the standard criteria, and the school's executive committee should be promoted to participate in the learner-centered budget administration for better achievement. Besides, the school administrators should allot the budget to support and promote teachers with training on modern learning techniques and provide more scholarships for good and virtuous monks and novices.

3. In terms of personnel administration, teachers and educational personnel of Phrapariyattidhamma schools in General Education Division should be officially granted an appointment for stability and progress in occupations, including various welfare programs, as the same to other agencies. Other supplies officers and general service officers should be granted an appointment to perform such duties and to reduce the burden of teachers, who should pay attention to spend their time on learning and teaching activities. Fully qualified teachers should be assigned to teach the required subjects for highest efficiency and sustainable advantages. The budget should be allotted more sufficient to meet the demand of purchasing instructional materials for Phrapariyattidhamma schools in General Education Division.

4. In terms of general administration, the school administrators and educational personnel should set distinct policies to express the consequences of co-operation and participation with public and private sectors for the student's learning support and the organization's highest advantages. They should show their visions to develop the school's environment for learning and to create the good atmosphere for learning; and they should recognize public relations in various forms of media in order to announce communities, private and public sectors the policies and consequences on learning.

Keywords : Guidelines for Education Management.

ภูมิหลัง

สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคม ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทุกประเทศทั่วโลกมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ในหลายประเทศ การศึกษาจึงถือว่าเป็นเครื่องวัดศักยภาพของมนุษย์ที่มุ่งให้การศึกษากลายเป็นกลไกเพิ่มสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (คณะกรรมการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ, 2542 หน้า 21) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ (อมรวิรัช นาครทรรพ และสังวรณัฏฐ์ 2541 หน้า 1-2) ที่พบว่า การศึกษาช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นกระจกเงาสะท้อนทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง ในอดีตนั้นการศึกษาของคนไทย ใช้วัดในพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลาง ต่อมาเมื่อได้เปิดรับอารยธรรมแบบตะวันตก รวมทั้งระบบการศึกษาสมัยใหม่เข้ามาใช้ทำให้บทบาทของวัดในการจัดการศึกษาลดลง แต่อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์หรือการศึกษาสายพระปริยัติธรรม ที่จัดให้สำหรับพระภิกษุสามเณร ก็ยังมีความจำเป็นและทางภาครัฐก็ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุน อยู่เช่นเดิม (เมธี สมภักดีและคณะ, 2544) การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่การจัดการเรียนการสอนยังไม่มียุทธวิธีแบบปัจจุบัน การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงนั้นมีเพียงการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีและแผนกธรรม และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 (กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, 2521) การจัดการศึกษาให้คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศีลธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีงามของชุมชน เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531 หน้า 13) การจัดการศึกษาของสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา ต่างก็มีความสำคัญเป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในสังคม เพื่อให้หน้าเอาวิถีธรรมมาเป็นแนวทางการดำเนินตามวิถีชีวิตของคนในสังคม (สำเร็จ อุดแดง, 2537 หน้า 19) การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในความหมายหนึ่ง ก็คือ การเตรียมคนไทยรุ่นใหม่ให้พร้อมที่จะมาอยู่รวมในสังคมและมาช่วยพัฒนาสังคมไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541 หน้า 35) การพัฒนาบุคลากรทางศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545 หน้า 47) และส่งเสริมสถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ก หน้า 16)

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยในฐานะอดีตเคยเป็นพระภิกษุสามเณรที่เคยได้เข้ารับการศึกษาระบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พร้อมทั้งเคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักการบริหารตามกรอบภารกิจในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management หรือ SBM) สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อันประกอบด้วย การบริหารวิชาการ งบประมาณ บุคลากร การบริหารงานทั่วไป (Bartol และคณะ, 1998 p. 371) การมีนโยบายที่ดีถือเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีการวางแผนที่ดีและมีประสิทธิภาพประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด (Planned Change) (Bardo and Hartman, 1982 pp. 70–71; กรรณิกา เจิมเทียนชัย, 2539 หน้า 82; พูลสุข หิงคานนท์, 2540 หน้า 50) การเปลี่ยนแปลงซึ่งจะสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้นั้นต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ (Systemic change) และการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่จะต้องค่อยเป็นค่อยไป และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยน (Fullan และ Stiegelbauer, 1995) ตามแนวคิดของนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นมี 3 ระยะด้วยกัน ได้แก่ ระยะเริ่มแรก ระยะส่งเสริมการใช้ และระยะดำเนินการต่อเนื่อง (Fullan และ Stiegelbauer, 1995; Miles, 1986 อ้างถึงใน Hopkins and other, 1997; อ้างถึงใน Drury, 1995; Hall และ Hord (1987, 2001)

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดยุทธศาสตร์ กรอบนโยบายต่างๆ การประเมินทางเลือก โดยวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งการวางแผนเพื่อบริหารจัดการโรงเรียน

คำถามการวิจัย

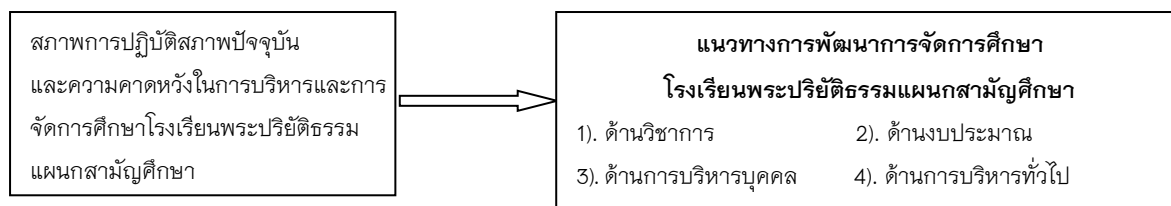
1. สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นอย่างไร
2. มีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่างกลุ่ม

1. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลเชิงลึกทั่วประเทศแบ่งตามสัดส่วน การแบ่งกลุ่มทั่วประเทศ โดยวิธีการเลือกกลุ่มแบบเจาะจงเป็นตัวแทนที่ดีและครอบคลุมจำนวน 25 คน จำแนก 4 กลุ่มดังต่อไปนี้ คือ กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 10 คน กลุ่มนักวิชาการศึกษาศึกษา การกรมการศาสนา จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 คน

2. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการตอบแบบสอบถามเชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพและปัญหาและความคาดหวังของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจำนวน 280 คนโดย วิธีการเลือกกลุ่มแบบเจาะจงและวิธีการสุ่มอย่างง่าย เลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง 14 กลุ่มๆ ละ 20 คน

3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 24 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละเท่ากัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลต่างๆ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พร้อมทั้งข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วประเทศจำนวน 25 คน มาเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างแบบสอบถามการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 280 คน ครอบคลุมภารกิจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

1.การหาคุณภาพของเครื่องมือ 1) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงและสร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และตรวจสอบความหมาย ตลอดจนรวมถึงการใช้ภาษาอันสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างเหมาะสมในบริบทที่ศึกษา 2) ปรับปรุงเครื่องมือวัดตามข้อเสนอแนะและคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วทดสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item objective congruence : IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ 3) เลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50ขึ้นไปนำไปเป็นแบบสอบถาม (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2542 : 114) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 4) นำเครื่องมือวัดไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้จัดการ/ครูใหญ่/ครู ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน 5) หาค่าความเที่ยง (Reliability) หาความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับและรายด้านโดยการหาค่าความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1970 p. 161) ได้ค่าความเที่ยง แบบสอบถามฉบับที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.971

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามดังกล่าวให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศจำนวน 280 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมดโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการแจก และรับคืนในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2555

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. สรุป แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.1 ด้านการบริหารวิชาการ ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนระดับโครงสร้างของผู้บริหารระดับสูง เพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งระบบทั่วประเทศมีการประสานความร่วมมือและแนวทางการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ควรตระหนักถึงความรับผิดชอบในการให้การสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ในปกครองของตน อันเป็นการสืบทอด และจารึกไว้ซึ่งพระศาสนา ควรเสนอเพิ่มงบประมาณในส่วนสื่อเทคโนโลยีให้ทันสมัยต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

1.2 ด้านการบริหารงบประมาณ ภาครัฐควรมีการจัดงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการในการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอน ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ

1.3 ด้านการบริหารบุคคล ควรมีการบรรจุตำแหน่งครูให้แก่บุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ ควรบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ธุรการ จัดสรรครูที่มีวุฒิตรงกับสาขาของวิชาที่ทำหน้าที่สอน

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแสดงผลความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ เอกชนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการบริหารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า การบริหารวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจน และมีทิศทางเดียวกันทั่วประเทศเพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพไปในรูปแบบเดียวกัน และควรมุ่งพัฒนาคุณภาพทางวิชาการให้แก่บุคลากรทางการศึกษา ควรมีหลักสูตรการเรียนที่ทันสมัย เช่นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรศิลปะ จิตกรรมฝาผนัง การจัดดอกไม้ คอมพิวเตอร์ ไฟฟ้า เป็นต้น แสวงหาความร่วมมือกับชุมชน ภาคเอกชน ภาครัฐ จากการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับหลักการบริหารวิชาการที่ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่อีกหลายประการ เช่น หลักการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโอเวน (Owens, 2001 อ้างถึงในวิโรจน์ สารัตนะ 2545 หน้า 45) ที่กล่าวถึงผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนว่า ในปัจจุบันโรงเรียนหลายแห่งได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาในลักษณะที่เกิดขึ้นจากภายใน (Inside-out Approach) มากขึ้นโดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งมีข้อดีที่จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมากขึ้น มีทัศนะทางเลือกหลากหลาย และมีกรตัดสินใจจะได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่นเดียวกับวิโรจน์ สารัตนะ (2542 หน้า 2-3) กล่าวสรุปไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่างๆ ผู้สนับสนุนโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย บุญประเสริฐ (2545 หน้า 190)

1.1 แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการบริหารบุคคล ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า การเสนอการบรรจุตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความมั่นคงในวิชาชีพ ส่วนการเสริมสร้างขวัญและให้กำลังใจที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และควรให้ครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้จัดการ/ครูใหญ่ของโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการและทัศนคติที่มีต่อผู้บริหาร พร้อมทั้งควรมีการจัดระบบ/โครงสร้างการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนให้ชัดเจนและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ มีความเป็นอิสระและความคล่องตัวเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลโปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheng, 1993 p. 36) ยังได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีลักษณะสำคัญคือ 1) การเพิ่มความ เป็นอิสระของโรงเรียนและการปลดปล่อยจากกฎระเบียบที่เป็นข้อจำกัดทั้งหลาย 2) การแบ่งอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจให้กับครูและบุคคลในชุมชนมากขึ้น

1.2 แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการบริหารงบประมาณของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการงบประมาณกับความ ต้องการที่แท้จริง มีแผนงานในการบริหารงบประมาณที่ชัดเจน โปร่งใส และจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินอุดหนุนตามที่ได้รับ การจัดสรร และควรมีการบริหารงบประมาณที่เน้นผลสำเร็จของงาน มีความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้และมีผลสำเร็จทางการศึกษาสูงสุดเป็นที่ตั้ง ควรจัดบงส่งเสริมการศึกษา สำหรับนักเรียนที่เรียนดี เรียนเก่ง เน้นคุณธรรม ด้วย ประเด็นดังกล่าวข้างต้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี จุฬาวัดมนทล (2543, หน้า 3) ได้กล่าวถึงเน้นความสำคัญของครู เพราะการปฏิรูป การศึกษาและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติจะสำเร็จและมีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับครู เพราะครูเป็นผู้นำแนวคิดหรือนโยบายการศึกษาลงมาสู่ระดับปฏิบัติในระดับห้องเรียน โดยผ่าน กระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุเป้าหมาย

2.แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา พบว่า พัฒนาลือและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารการศึกษา ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการศึกษา และระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ความคิดเห็นสอดคล้องระดับมากที่สุดกิติมาปริตีติติก (2540, หน้า 152) กล่าวถึง โสวัตศนุปรกรณ์ว่าเป็นสื่อการสอนที่แบ่งออกได้เป็น3 พวกคือ 1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ Hardware) บางที่เรียกสื่อประเภทหนัก ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นจากเสียง วิทยู โทรทัศน์ ฯลฯ 2. วัสดุ (Software) บางที่เรียกสื่อประเภทเบา ได้แก่ ฟิล์ม ภาพยนตร์ ม้วนเทปประกอบเสียง รายการวิทยุ หนังสือเรียน ของจริง หุ่นจำลอง แผนที่ แผนที่ภูมิ ลูกโลก รูปภาพ ป้ายนิเทศ เป็นต้น

จรรยา มานิตกุล (2539, หน้า 137) กล่าวว่า โสวัตศนุปรกรณ์ หมายถึง วัสดุเครื่องมือรวมถึง วิธีการ ที่ครูผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องจัดและ คัดเลือกคนที่มีอุปนิสัยใจคอสุ่มเยือกเย็น ทำงานคล่องแคล่ว มีจิตใจเป็นนักบริการ เพราะงานบริการเป็นงานที่ต้อง ใช้มนุษย์สัมพันธ์กับคนที่มาขอใช้บริการ ซึ่งความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัย ของศิริพงษ์ เสาภายน (2547, หน้า 18) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง กิจกรรม ที่บุคคลฝ่ายต่างๆ ในสถานศึกษาร่วมมือร่วมใจกันควบคุมดูแลและพัฒนา เกี่ยวกับอาคารสิ่งปลูกสร้าง บริเวณ และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วัสดุอุปกรณ์และเงิน ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้อาคารสถานที่ มีความเป็น ระเบียบ สวยงาม ร่มรื่นน่าอยู่ มั่นคง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 26) กล่าวว่า

การบริหารงานอาคารสถานที่ หมายถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ดำเนินงานอาคารสถานที่ ร่วมกับบุคลากรภายในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายและเรียกชื่อต่างกันไปบ้าง บางท่านก็ใช้การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการบริหารวิชาการ ควรมีการปรับเปลี่ยนและกำหนดโครงสร้างการบริหารวิชาการที่ชัดเจน มีทิศทางเดียวกัน มีงบประมาณในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพงานด้านวิชาการ มีการประเมินผลและวัดผล เพื่อประเมินศักยภาพของผู้เรียน และมีสื่อเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนความแข็งแกร่งด้านวิชาการ พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และลดวิชาเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสามัญให้น้อยลง พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นศาสนทายาทที่ดี

1.2 ด้านการบริหารบุคลากร ต้องบรรจุบุคลากรทางการศึกษาและเจ้าหน้าที่ให้มีความมั่นคงในอาชีพ มีการคัดเลือกบรรจุแต่งตั้งอย่างโปร่งใสและให้สอดคล้องกับอัตรากำลัง ภาระงานอย่างชัดเจน ควรมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ ควรมีเจ้าหน้าที่ธุรสนับสนุนการสอนด้วย

1.3 มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอในการบริหารจัดการ ระดมทรัพยากรงบประมาณที่มีจิตศรัทธา ควรมีการบริหารจัดการด้วยเทคนิคการบริหารงบประมาณใหม่ๆ กำหนดรายจ่ายให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.4 มีวัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการ พัฒนาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ให้อยู่ในระดับแนวหน้า แสวงหาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของต้นสังกัด

1.5 ควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านโครงสร้าง การบริหาร รูปแบบใหม่ของผู้บริหารระดับสูงสู่ยุคสากลวิวัฒน์ มีอิสระในการบริหารจัดการ ขาดการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจภายนอก มีการบริหารงานบูรณาการแบบวันสต็อปเซอร์วิส

1.6 มีระบบไอทีช่วยเพื่อศักยภาพในการพัฒนาระบบการเรียนการสอน มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย สามารถสืบค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแบบทางไกล และไปรษณีย์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือการนำหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ซึ่งหลักสูตรวิชาชีพเหล่านี้ สามารถเสริมสร้างผู้เรียนได้มีอาชีพติดตัวเป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้อย่างมีระบบ

2.2 ควรมีการศึกษาถึงวิสัยทัศน์ ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ต่อการพัฒนาองค์การของผู้จัดการ และครูใหญ่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศว่า ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยถือเอาความสำเร็จของการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับโรงเรียนเฉพาะทางเป็นปัจจัยหลักสำคัญ

2.3 ควรมีการศึกษาด้านงบประมาณและการบริหารจัดการงบประมาณของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่มีศักยภาพ เพื่อส่งผลต่อความสำเร็จภาพรวมขององค์การ ควรนำเงินงบประมาณบางส่วนของวัดบำรุงการศึกษาและไม่ควรนำงบประมาณโรงเรียนไปใช้จ่ายอย่างอื่น

2.4 ควรเสนอผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เจิมเทียนชัย. (2539). *การพัฒนารูปแบบแปรประเมินประสิทธิผลองค์การของวิทยาลัยพยาบาล
สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยาลัยพนธ์ปริญญาดุขฎฐฎฎบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2521). *กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.*
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2540). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรพิมพ์.*
- จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. (2531). *การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ.2488-2527. วิทยาลัยพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.*
- พูลสุข หิงคานนท์. (2540). *การพัฒนาแบบการจ้ดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข.
วิทยาลัยพนธ์ปริญญาดุขฎฐฎฎบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.*
- มนตรี จุฬาววัฒนกุล. (2543). *รายงานการวิจัยเชิงนโยบาย ผลกระทบจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 ข้อตกลงองรัฐบาลกับธนาคารพัฒนาเอเชีย นโยบายการปฏิรูประบราชการ การเปลี่ยนแปลง
ทางโครงสร้างประชากรของประเทศที่มีต่อการศึกษา และบทบาทของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในการ
ปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูป วิชาชีพครู. กรุงเทพฯ : ฟันนี่ พับบลิชซิง.*
- เมธี สมภักดีและคณะ. (2544). *การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : พัทธ์อักษร.*
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2545). *โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้ แนวคิดทางการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.*
- ศิริพงษ์เศาภายน. (2547). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : บุ๊คพออยท์.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *ภาพอนาคตและกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีดการพิมพ์.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีดการพิมพ์.*
- ลำเรีจ อุดแดง. (2537). *สภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดน่าน.
วิทยาลัยพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- อมรวชิษฐ์ นาครทรรพ และสังวรณ์ ังตระโทก. (2541). *ความฝันของแผ่นดิน. (2). กรุงเทพฯ : ตะวันออก.*
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหาร
โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.*
- Fullan, M. and Stiegelbauer, S. (1995). *The new meaning of educational change. 2nd ed Edition. London :
Cassell.*
- Hopkins et al. (1997). *Making sense of change. In M. Preedy, R. Glatte, and R. Levacic. Educational
management : strategy, quality and resource. Buckingham : Open University Press.*